

Hvidbog for Natura 2000-handleplanen for Horsens fjord, havet øst for og Endelave

Natura 2000-område nr. N56. Habitatområde H52. Fuglebeskyttelsesområde F36.

Horsens Kommune

Odder
Kommune

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Indholdsfortegnelse

1. Indledning.....	2
2. Liste med indkomne høringssvar	3
3. Indkomne høringssvar og myndighedsfordeling.....	3
4. Myndighedernes bemærkninger til uddrag af høringssvar	3
5. Myndighedernes egne redaktionelle tilpasninger	8
6. Bilag med kopi af høringssvar	8

1. Indledning

Natura 2000-handleplanen beskriver indsatser, som skal sikre og forbedre vilkårene for de arter og naturtyper, der er udpeget i Natura 2000-området. Natura 2000-handleplanen er en sammenskrivning af de kommunale Natura 2000-handleplaner og Natura 2000-skovhandleplanerne udarbejdet af Miljøstyrelsen.

Denne hvidbog indeholder bemærkninger til høringssvar fra Miljøstyrelsen og Odder, Hedensted og Horsens Kommuner.

Natura 2000-handleplanen har været i høring i perioden fra d. 9. februar til d. 5. april 2024.

Der er i høringsperioden indkommet 4 høringssvar.

I hvidbogen er en oversigt over indkomne høringssvar og hvilke myndigheder, der har bemærket på hvilke dele af høringssvarene. Endvidere præsenteres uddrag af de enkelte høringssvar med myndighedernes bemærkninger. Bemærkninger, der medfører ændringer i handleplanen er ligeledes markeret.

De indsendte høringssvar fremgår af bilag 5.

2. Liste med indkomne hørings svar

Nedenstående liste viser indkomne hørings svar til den samlede Natura 2000-handleplan.

Offentlige myndigheder
• Miljøstyrelsen
Foreninger/organisationer
• Endelave Natur og Miljø
Privatpersoner og private lodsejere
• Privatperson 1
• Privatperson 2

3. Indkomne hørings svar og myndighedsfordeling

Nedenstående liste viser en oversigt over, hvilke myndigheder, der kommer med bemærkninger til hvilke hørings svar, markeret med X i tabellen.

Hørings svar og afsender	Miljøstyrelsen	Odder kommune	Hedensted Kommune	Horsens Kommune
Miljøstyrelsen		X	X	X
Endelave Natur og Miljø				X
Privatperson 1			X	
Privatperson 2	X	X	X	X

4. Myndighedernes bemærkninger til uddrag af hørings svar

Myndighederne angiver her bemærkninger til de indkomne hørings svar. Det er den myndighed, som er ansvarlig for de respektive arealer og arter i Natura 2000-området, som kommer med bemærkning.

Det angives i "Administrationens indstilling", hvis det fører til ændringer i Natura 2000-handleplanen. svaret, hvis det fører til ændringer i Natura 2000-handleplanen.

Nr. 1	Uddrag af hørings svar Afsender: Miljøstyrelsen Miljøstyrelsen gør ikke indsigelser mod forslaget men har følgende bemærkninger:
1a	Resume: <i>Indsatser med frivillig gennemførelse</i> Miljøstyrelsen foreslår tekstændring, der udspecificerer, at kommunerne er forpligtiget til at sikre gennemførelsen af handleplanen jf. miljømålslovens § 46a, stk. 4, selvom de fornødne frivillige lodsejeraftaler ikke kan indgås.
1b	<i>Redegørelse for gennemførelse af Natura 2000-handleplan fra sidste planperiode</i> Miljøstyrelsen efterspørger en redegørelse for gennemførelsen af to planlagte indsatser i 2. planperiode. Det drejer sig om følgende planlagte indsatser: <ul style="list-style-type: none"> • Indsats for forbedring af tilstanden af havterne og klydes levesteder. • Indsatser gennemført i 1. planperiode vedligeholdes, f.eks. ved genrydning af arealer, hvor der tidligere har været gennemført en Natura 2000-indsats.

1c	<p><i>Behov for indsatser</i></p> <p>Miljøstyrelsen bemærker, at en planlagt indsats i Natura 2000 planen ikke fremgår af handleplanen og efterspørger at denne tilføjes/specificeres i handleplanen. Det drejer sig om følgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden.
1d	<p>Miljøstyrelsen efterspørger en tydeliggørelse af behovet for følgende indsatser:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Igangværende projekter og indsatser, der relaterer til gennemførelse af tidligere Natura 2000-planer, afsluttes. • Indsatser gennemført i første og anden planperiode vedligeholdes, f.eks. ved genrydning af arealer, hvor der tidligere har været gennemført en Natura 2000-indsats.
1e	<p>Miljøstyrelsen gør opmærksom på, at det samlede areal for planlagt indsats om behov for rydning af invasive arter, fordelt på de tre kommuner, offentlige lodsejere og Miljøstyrelsen, skal give min. 92 ha, da dette fremgår som specifikt areal i Natura 2000 planens indsatsprogram.</p>
<p>Administrationens bemærkninger:</p>	
Ad. 1a	<p>Taget til efterretning af alle tre kommuner.</p>
Ad. 1b	<p>Hedensted Kommune bemærker, at indsatsen for forbedring af tilstanden af havterne og klydes levesteder er, at der er opsat skilt mod færdsel, for at undgå forstyrrelse, i yngleperioden.</p> <p>Horsens Kommune har ikke foretaget genrydning af det ryddede areal fra forrige handleplan, da arealet i dag afgræsses, hvorfor genrydning er vurderet unødvendig</p>
Ad. 1c	<p>Der er ingen hedearealer i Odder eller Hedensted Kommuner. Horsens Kommune gør opmærksom på, at rydning af uønsket opvækst, græsning eller høslæt og bekæmpelse af invasive arter alle er indsats, der er med til at gennemføre den grundlæggende indsats på hedearealerne. Hedearealerne indgår således i de beskrevne indsats i tabel 5.</p>
Ad. 1d	<p>Taget til efterretning af alle tre kommuner.</p>
Ad.1e	<p>Horsens Kommune bemærker, at den invasive art, bjergfyr (<i>Pinus mugo</i>), ikke er inkluderet i tabel 5, hvorfor det estimerede samlede behov for indsats mod invasive arter er angivet lavere end i Natura 2000 planen. En stor del af Øvre på Endelave er tidligere blevet beplantet med bjergfyr. Horsens Kommune bemærker i øvrigt, at arealer med høj forekomst af bjergfyr indgår i tabel 5 over estimeret arealbehov for rydning, da arten i tillæg påvirker arealandelen med kronedække.</p>
<p>Administrationens indstilling:</p>	
Ad. 1a	<p>I afsnittet om frivillighed tilføjes sætningen: ”Det forventes, at Natura 2000-handleplanerne kan gennemføres ad frivillighedens vej”</p>
Ad. 1b	<p>Hedensted Kommune tilføjer følgende tekst i afsnit 3.1 ”Redegørelse for gennemførelse af sidste Natura 2000-handleplan”: ”Indsats for forbedring af tilstanden af havterne og klydes levesteder er, at der er opsat skilt mod færdsel, for at undgå forstyrrelse, i yngleperioden.”</p> <p>Horsens Kommune tilføjer følgende tekst i afsnit 3.1 ”Redegørelse for gennemførelse af sidste Natura 2000-handleplan”:</p>

	"Horsens Kommune har ikke foretaget genrydning af det ryddede areal fra forrige handleplan, da arealet i dag afgræsses, hvorfor genrydning er vurderet unødvendig."
Ad. 1c	Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.
Ad. 1d	I afsnittet "4. Behov for indsatser", indsættes følgende tekst: "De planlagte indsatser har i tillæg til formål at opfylde afslutningen af igangværende projekter og indsatser i relation til gennemførelsen af tidligere handleplaner, og har til formål at vedligeholde indsatser gennemført i tidligere planperiode".
Ad. 1e	I tabel 5 om behov for indsatser mod invasive arter tilføjes arealdata for arten Bjergfyr i Horsens Kommune. Det samlede areal for behov for indsats mod invasive arter i Natura 2000 området giver nu en total på 106,7 ha. Da der er tale om et minimumsareal på 92 ha, jf. Natura 2000-planen, slettes ordlyden "op til".

Nr. 2	Uddrag af høringsvar Afsender: Endelave Natur og Miljø Foreningen gør ikke indsigelser mod forslaget men har følgende bemærkninger:
2a	Resume: Foreningen roser Horsens Kommune for arbejdet med EU-Life projektet på Endelave, Bioscape, og bemærker, at det ikke fremgår af handleplanen om og hvordan Horsens Kommune vil formidle eller deltage i erfaringsopsamling og værktøjsdemonstration som en del af projektet.
2b	Foreningen bifalder kommunens planlagte indsats om sikring af levesteder for Klyde og bemærker at de største trusler mod arten er prædation, manglende græsning af levesteder på Kloben, mangel på læ, sommerhøjvande og forbipasserende.
2c	Foreningen foreslår rotationsordning med gutefårene på Øvre, for at sikre bekæmpelsen af rynket rose og samtidigt skåne klithedens blomsterplanter.
2d	Foreningen bemærker at der er stort behov for bekæmpelse af rynket rose og græsning på den østlige side af Øvre.
2e	Foreningen bemærker, at der ikke fremgår en indsats i handleplanen mod den invasive art vadegræs, der er i bestandsudvikling ved Flasken.
2f	Foreningen bemærker, at der fortsat er problemer med afvanding i rigkæret på Lynger og efterspørger, at dette adresseres i handleplanen.
	Administrationens bemærkninger:
Ad. 2a	Horsens Kommune bemærker, at erfaringerne, der er gjort i forbindelse med EU-life projektet, Bioscape, vil blive videreformidlet. Formidlingen vil bl.a. foregå på naturmødet 2024, gennem politiske orienteringer om bl.a. metodeudvikling, avisomtale m.m.
Ad. 2b	Taget til efterretning af Horsens Kommune.
Ad. 2c	Horsens Kommune er enig i, at en rotation af Gutefår på Øvre vil kunne gavne blomstringen på naturarealerne, samtidigt med at rynket rose bekæmpes. Kommunen forsøger løbende at undersøge mulighederne for optimering af naturplejen.

Ad. 2d	Horsens Kommune er enig i, at etablering af græsning i den østlige ende af Øvre vil kunne øge arealernes naturtilstand. Arealerne indgår i Horsens Kommune estimerede behov for ny indsats om "Græsning eller høslet" og "Bekæmpelse af invasive arter" listet i tabel 5.
Ad. 2e	Horsens Kommune bemærker, at den invasive art ved Flasken, Engelsk vadegræs, bekæmpes ved afgræsning af arealet. Såfremt artens trusselniveau stiger, vil kommunen undersøge for evt. andre mulige indsatser mod arten.
Ad. 2f	Horsens Kommune bemærker, at såfremt der viser sig fortsat at være afvandingsproblemer i rigkæret, vil der blive taget hånd om dette.

	Administrationens indstilling:
Ad. 2a	Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.
Ad. 2b	Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.
Ad. 2c	Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.
Ad. 2d	Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.
Ad. 2e	Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.
Ad. 2f	Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.

Nr. 3	Uddrag af høringssvar Afsender: Privatperson 1 Privatpersonen gør ikke indsigelser mod forslaget men har følgende bemærkning:
3a	Resume: Splitterne- og hættemågekoloni på den østlige side af Hjarnø holder til i et område som rummer en gammel losseplads som i de seneste storme er blevet blotlagt. Der ses både plastic, jern og kemikalier på stranden. Hedensted Kommune har i 2024 stillet en container til rådighed og frivillige personer på øen har samlet affald uden for ynglesæsonen. Det er dog ikke nok. Privatperson 1 foreslår, at der indbygges en fremadrettet indsats i Natura 2000-handleplanen, hvor kommunen skal vurdere en mere målrettet oprydning med efterfølgende indsatsforslag, som skal sikre splitternekoloniens yngleområde fremadrettet, og handleplanen kan leve op til hovedformålet.
Ad. 3a	Administrationens bemærkning: Hedensted Kommune har sammen med Miljøstyrelsen vurderet om en oprydning af lossepladsen kan gøres forsvarligt uden at ødelægge ynglemulighederne for splitterne samt hvilken myndighedsbehandling der skal til. Der arbejdes ligeledes på at få igangsat en undersøgelse af lossepladsens omfang, og økonomi forbundet med en evt. oprensning.
Ad. 3a	Administrationens kommunes indstilling: Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.

Nr. 4	Uddrag af høringssvar Afsender: Privatperson 2 Privatpersonen gør ikke indsigelser mod forslaget men har følgende bemærkninger:
--------------	---

<p>4a</p> <p>4b</p> <p>4c</p> <p>4d</p> <p>4e</p>	<p>Resume:</p> <p>Privatperson 2 bemærker, at Natura 2000-området N56 overvejende består af havområder og at de beskyttede dyrearter overvejende fouragerer i havet. Handleplanen bør derfor indeholde indsatser mod udledning af gift og gødning fra områdets landbrug, havbrug og husstande, til sikring af arternes fødemuligheder i havet.</p> <p>Privatperson 2 foreslår begrænsning af havbruget for at sænke miljøbelastningen af farvandet i Natura 2000 området.</p> <p>Privatperson 2 foreslår begrænsning af udledning af gift og gødning fra kystnært landbrug gennem dræn direkte i havet.</p> <p>Privatperson 2 foreslår overvejelse af krav om skånsomt landbrug, eller opsamling af drænvand i damme til brug for vanding af afgrøder i tørre perioder.</p> <p>Privatperson 2 foreslår kloakering af de husstande, som i dag leder spildevand i havet.</p>
<p>4a</p> <p>4b</p> <p>4c</p> <p>4d</p> <p>4e</p>	<p>Administrationens bemærkninger:</p> <p>Kommunerne og Miljøstyrelsen bemærker, at Natura 2000 planernes mål om forbedret vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande realiseres gennem indsatsen i vandplanlægningen og derfor ikke skal indgå i de kommunale Natura 2000-handleplaner. Dette gør sig gældende for samtlige punkter i høringssvar nr. 4.</p> <p>Regulering af havbrug indgår ikke i Natura 2000 handleplanerne men behandles af anden lovgivning, bl.a. gennem Danmarks havplan, miljøbeskyttelsesloven, miljøvurderingsloven og havbrugsbekendtgørelsen m.fl.</p> <p>Regulering af udledning af gift og gødning fra kystnært landbrug indgår ikke i Natura 2000 handleplanerne men behandles af anden lovgivning, bl.a. gennem husdyrbekendtgørelsen m.fl.</p> <p>Kommunerne bemærker, at en ansøgning om opsamling af drænvand i damme til brug for afvanding i tørre perioder, vil blive behandlet med udgangspunkt i de faktiske forhold på ejendommen, herunder bl.a. grundvandsstand og tilstedeværelse af beskyttet natur.</p> <p>Hedensted Kommune bemærker, at Hjarnø ikke er omfattet af Hedensted Kommunes spildevandsplan, derfor sker rensning af spildevand i private renseløsninger. Horsens Kommune bemærker, at de husstande på Endelave, der i Horsens Kommunes spildevandsplan ligger uden for kloakopland, renser deres spildevand i private renseløsninger. Ved ombygning eller opførelse af nye boliger i kommunerne, bliver der stillet krav til en renseløsning, som lever op til de aktuelle renskrav.</p>
<p>4a</p> <p>4b</p>	<p>Administrationens indstilling:</p> <p>I handleplanens afsnit 2 "Baggrund" indsættes følgende tekst: " Jf. Bekendtgørelsen om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner § 6, stk. 2 Skal Natura 2000 planens mål om forbedret vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande realiseres gennem indsatsen i vandplanlægningen og skal ikke indgå i de kommunale Natura 2000-handleplaner. (BEK nr 944 af 27/06/2016). Udfordringerne i kystvande indenfor Natura 2000-områder varetages i regi af de statslige vandområdeplaner med baggrund i EU's vandrammedirektiv (2000/60/EF). Læs vandområdeplanerne 2021-2027 hér."</p> <p>Forslaget giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.</p>

4c	Forslaget giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.
4d	Forslaget giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.
4e	Forslaget giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.

5. Myndighedernes egne redaktionelle tilpasninger

Horsens Kommune har opdatere tabel 5 med en igangværende indsats om skovnaturtypebevarende drift og pleje. Der er tale om fortsat afgræsning af 7 ha skovhabitatnatur uden fredskovspligt. Afgræsningen sker i sammenhæng med lysåbne habitatnaturtyper.

6. Bilag med kopi af hørings svar

Oversigt over hørings svar:

Hørings svar nr. 1. Indsendt af Miljøstyrelsen. S. 9-10.

Hørings svar nr. 2. Indsendt af Foreningen Endelave Natur og Miljø. S. 11.

Hørings svar nr. 3. Indsendt af Privatperson 1. S. 12.

Hørings svar nr. 4. Indsendt af Privatperson 2. S. 13.

Hørings svar nr. 1.
Indsendt af Miljøstyrelsen.

Hørings svar fra Miljøstyrelsen i forbindelse med offentlig høring af Natura 2000-handleplan Horsens Fjord, havet øst for og Endelave område nr. N56

Miljøstyrelsen sender hermed hørings svar til forslaget til Natura 2000-handleplanen og har følgende bemærkninger til den.

Hørings svaret indeholder bemærkninger til følgende emner

- Indsatser med frivillig gennemførelse
- Redegørelse for gennemførelse af Natura 2000-handleplan fra sidste planperiode
- Behov for indsatser
- Miljøstyrelsens bidrag til Natura 2000-handleplanerne

Bemærkninger

Indsatser med frivillig gennemførelse

Miljøstyrelsen henleder opmærksomheden på, at de kommunale Natura 2000-handleplaner er udarbejdet i medfør af Miljømålslovens § 37 a, hvorefter kommunalbestyrelsen udarbejder en handleplan til gennemførelse af Natura 2000-planen inden for kommunens geografiske område på land og for den kystnære del af vanddistriktet. Ifølge Miljømålslovens § 46 a, stk. 4, skal kommunalbestyrelsen sikre gennemførelse af en vedtaget handleplan.

Kommunalbestyrelsen er dermed forpligtet til at gennemføre Natura 2000-planen, også hvis det skulle vise sig, at de fornødne frivillige lodsejeraftaler ikke kan indgås. Den kommunale handleplan må derfor ikke rejse tvivl om, hvorvidt kommunalbestyrelsen er indstillet på at opfylde sine forpligtelser.

Miljøstyrelsen henviser til formuleringen af sætningen om frivillighed i afsnit 7, hvor det ikke fremgår tydeligt, at der er andre muligheder end frivillige aftaler.

Miljøstyrelsen ønsker som medudgiver af Natura 2000-handleplanen, at det specificeres yderligere fx. ved at skrive at "Projekterne gennemføres som udgangspunkt ved frivillige aftaler...". 2

Redegørelse for gennemførelse af Natura 2000-handleplan fra sidste planperiode

Miljøstyrelsen bemærker, at planlagte indsatser i Natura 2000-planen for planperioden 2016-21 ikke er adresseret i redegørelsen for gennemførelse af indsatser i sidste planperiode, jf. bekendtgørelse om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner § 2, stk. 4. Følgende indsatser mangler redegørelse og skal derfor tilføjes/specificeres i afsnittet herom i Natura 2000-handleplanen:

- Indsats for forbedring af tilstanden af havterne og klydes levesteder.
- Indsatser gennemført i 1. planperiode vedligeholdes, f.eks. ved genrydning af arealer, hvor der tidligere har været gennemført en Natura 2000-indsats.

Det bør tydeliggøres i hvilket omfang de gennemførte indsatser har været målrettet disse retningslinjer.

Behov for indsatser

Miljøstyrelsen bemærker, at planlagte indsatser i Natura 2000-planen for nyeste planperiode 2022-27 ikke er adresseret i afsnittet om behov for indsatser, jf. miljømålslovens § 46 a. Følgende indsatser fremgår ikke af afsnittet og skal derfor tilføjes/specificeres i afsnittet om behov for indsatser i Natura 2000-handleplanen:

- Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden.

Følgende indsatser bør desuden tydeliggøres i afsnittet om behov for indsatser i Natura 2000-handleplanen:

- Igangværende projekter og indsatser, der relaterer til gennemførelse af tidligere Natura 2000-planer, afsluttes
- Indsatser gennemført i første og anden planperiode vedligeholdes, f.eks. ved genrydning af arealer, hvor der tidligere har været gennemført en Natura 2000-indsats.

Miljøstyrelsen gør opmærksom på, at planlagte indsatser for rydning af invasive arter generelt er planlagt med "op til x ha". Da der i Natura 2000-planens indsatsprogram fremgår et specifikt areal på 92 ha, skal dette fremgå som minimumsareal fordelt mellem kommuner, offentlige lodsejere og Miljøstyrelsen ud fra registreringerne. 3

Hørings svar nr. 2

Indsendt af Foreningen Endelave Natur og Miljø

Hørings svar til N56 handleplan specifikt for Endelave i Horsens Kommune

Foreningen Endelave Natur og Miljø takker for muligheden for at afgive høringssvar. Vores kommentarer til handleplanen retter sig alene mod Endelave.

Bioscape

Først og fremmest vil vi anerkende kommunens meget store og kompetente arbejde i forbindelse med Bioscape Life projektet og MUFJO på Endelave. Et arbejde, der ud over grundvandsbeskyttelse, har haft fokus på at skabe sammenhæng mellem øens naturområder.

I N56-handleplanen læser vi med tilfredshed også, at kommunen vil fortsætte sit fokus på at øge de naturlige dynamikker og processer både indenfor og udenfor de nye deklarationsarealer.

Projektresultaterne vil få stor betydning og have stor interesse som lærings- og demonstrations-projekt for andre kommuner og lodsejere i landet. Dette formål står også specifikt beskrevet i Bios-cape EU midlernes beskrivelse jf. Region Midts materiale: *"En vigtig del af projektet er, udover naturgenopretning, at demonstrere værktøjer og udvikle nye samarbejdsmetoder, der kan anvendes nationalt og internationalt"*.

https://www.hedensted.dk/hedensted_data/dagsorden/Udval-get_for_Teknik/04-05-2021/ID3132/Bilag/Punkt_110_Bilag_1_BioScape_praesentation.pdf

Det fremgår imidlertid ikke af handleplanen, om og hvordan Horsens kommune vil formidle eller deltage i denne vigtige erfaringsopsamling og værktøjs-demonstration.

Klyde

Sikre levested for klyde	Undersøge for relevante tiltag til genetablering af levested for klyde der er udgået siden sidste basisanalyse	2025	Horsens Kommune
--------------------------	--	------	-----------------

Det fremgår, at kommunen vil undersøge mulighederne for tiltag til retablering af levested for Klyden ved Kloben, hvilket vi hilser velkomment. De største trusler er fra prædation, manglende græsning af levesteder på Kloben, mangel på læ i dårligt vejr, sommerhøjvander samt turister, der passerer for tæt.

Invasive arter

Der er stort behov for bekæmpelse af invasive arter, og der er som nævnt gjort gode erfaringer med bekæmpelse af Rynket Rose med slåning og afgræsning med gutefår. Imidlertid kan vi konstatere, at Gutefårene også i stort omfang bekæmper klithedens blomsterplanter og metoden kræver derfor mere planlægning, fx så Gutefårene indgå i en rotationsordning på forskellige andre arealer. Samsø kommune har haft stor succes med rotation af Gutefår, hvilket har bekæmpet Rynket Rose men skånet og gavnet klithedens blomsterplanter.

Der er generelt et stort behov for bekæmpelse og græsning langs den østlige side af Øvre.

Vi er også bekymrede over den massive bestandsudvikling af den invasive Vadegræs i Flasken. Det fremgår ikke af handlingsplanen, at indsatser over Vadegræs påtænkes.

Hydrologi

Vi har også med tilfredshed konstateret, at kommunen i planperioden har gjort en helt nødvendig indsats for at forbedre hydrologien i rigkæret på Lynger. Vi kan dog stadig konstatere, at hydrologien i kæret ikke er helt fri og naturlig, hvilket bør adresseres i den nye handleplan.

Høringsvar nr. 3

Indsendt af privatperson 1

Høringsvar vedr. handleplan N56 .....den 1. marts 2024

I henhold til hovedformålet med indsatserne i forhold til Natura 2000 pkt. 2 som siger: "Sikre og forbedre tilstanden af den eksisterende natur og levesteder", hvor indsatsen i denne planperiode 2022-2027 fortsat er rettet mod sikring af drift på de lysåbne naturarealer, bekæmpelse af invasive arter samt sikring af levesteder for områdets ynglefugle, skal følgende høringssvar gives:

Jeg har med stor interesse læst Natura 2000 handleplan 2022-2027, Horsens Fjord, havet øst for og Endelave, Natura 2000-område nr. 56, Habitatområde H52, Fuglebeskyttelsesområde F 36, og glæder mig over alle tiltag for vedligeholdelse og forbedring af områder og levesteder for planter og dyr.

Desværre mangler jeg en beskrivelse vedr. et bestemt område på Hjarnø, som er yngleplads for splitterne og en hættemågekoloni.

Det drejer sig om området på den østlige side af Hjarnø, der rummer en vendeplads, som er anlagt på gammelt byggeaffald, og ikke mindst området til venstre for vendepladsen set i retning mod Endelave. Dette område rummer en tidligere losseplads med store mængder plastik, jern og kemikalier.

I forbindelse med sidste store storm, har havet blottet en pæn del af de to steders indhold, som er blevet ført ind over strandene og ligger langs stranden på hele øst og nordsiden af øen.

Hedensted kommune har i en periode opstillet en container og leveret holdbare plastposer til opsamling af affald. 15 personer har holdt arbejds møde med flere timers rensning af strande og strandenge, hvilket har hjulpet noget. En del Hjarnøboere har gået ture og samlet affald, hvilket også har været til stor hjælp.

Jeg mangler imidlertid i handleplanen en beskrivelse af fremadrettet indsats for at sikre de nævnte områder til gavn for plante og dyrelivet.

Hvis ikke der gøres noget, vil havet fortsat blottlægge skadeligt affald fra tidligere tider, hvilket vil være en klar fare for planter og dyr.

Øens befolkning kan ikke forventes fortsat alene at klare oprydning af den kommende blottægning af affald, så jeg foreslår en kommunal vurdering og et efterfølgende indsatsforslag til at sikre de nævnte områder.

Hørings svar nr. 4

Indsendt af privatperson 2

Angående handleplan for Natura 2000 område N 56 N 56 består overvejende af havområder, og de beskyttede dyrearter henter helt overvejende deres føde på havet. Handleplanen bør derfor omfatte både sikring af arternes yngleområder på land og sikring af deres fødemuligheder i havet. Miljøtilstanden i Horsens Fjord og havet ud for er karakteriseret som dårlig. Den væsentligste årsag hertil er udledningen af gift og gødning fra områdets landbrug, havbrug og husstande. Handlinger for området skal føre til forbedring af naturtilstanden og må under ingen omstændigheder føre til yderligere forringelser. Trods det blev der i forrige handleplanperiode, uden for handleplanen, gennemført en række tiltag, der kan have medvirket til, at det biologiske miljø på havbunden i visse områder er betegnet som 'kollapset' - I årene omkring 2018 blev der trawlet muslinger i hele N56 området ind til 4 m kurven. - Gennem en længere årrække har Hjamø Havbrug forurenet N 56 området med gift og gødning fra en meget betydelig overproduktion. - Havbrug i og nær N 56 har gennem mange år produceret uden gældende placeringstilladelser. Ansvarlige myndigheder har undladt at sagsbehandle, og har derved hindret, at der kunne rejses en sag om beskyttelse af N 56 mod forurening fra havbrugene. - De dyrkede arealer i N 56 blev i 2018 trukket ud af Natura 2000, så landbruget undgik at blive ramt af et varslet krav om skånsom drift med sigte på mindre udsivning af gift og gødning til havmiljøet. I den nuværende planperiode arbejdes der på at flytte havbrugene inde på fjorden ud i As Vig. Det vil forbedre miljøtilstanden i Hjamø Sund og i Alrø Sund. Men det vil samtidig forringe tilstanden i As Vig og i farvandet øst for Hjamø, de områder hvor splitterne primært henter deres føde, og således betyde en forringelse af denne arts levevilkår. Udkastet til handleplan oplyser, at splitternes ynglested på Hjamø har høj tilstand. Over for det står optællinger udført af Jens Gregersen, som viser 1110 reder i 2021, 789 reder i 2022 og 520 reder i 2023. I 2023 døde stort set alle ungerne og en ukendt del af de voksne splitterne, formentlig som følge af fugleinfluenza og fødemangel. I denne vinter har storm og højvande bortskyllet en betydelig del af yngleområdet og dækket meget af det resterende med havsand, så der næppe er meget tilbage af den bevoksning med strandmelde, som fuglene bruger som skjul for deres reder. Tidligere udgjorde tobis en væsentlig del af den føde, som splitterne hentede hjem til deres unger. I 2023 sås stort set ingen fugle med tobis i næbet. Enten er bestanden af tobis gået tilbage som følge af iltsvind, bunddød og bundtrawling, eller vandet er blevet så plumret af algevækst, at splitterne ikke kan se byttediskene nede i vandet, eller begge dele i forening. Den helt dominerende årsag til områdets dårlige miljøtilstand er tilførslen af gift og gødning til farvandet. Det problem bør både handleplanen og de faktiske handlinger sætte ind over for, hvis den mangeårige nedtur skal vendes. Konkrete muligheder er: - Begrænsning af havbrug. Forureningen fra overproduktionen i Hjamø Havbrug svarede til ca. 30 års tilladt miljøbelastning. Farvandet bør derfor have en tilsvarende havbrugspause for at rette sig. - Begrænsning af udledningen af gift og gødning fra kystnært landbrug gennem dræn direkte i havet. Krav om skånsomt landbrug, eller opsamling af drænvand i damme til brug for vanding af afgrøder i tørre perioder, som det praktiseres på Samsø, bør overvejes. - Kloakering af de husstande, som i dag leder spildevand i havet.